

Temat: Twardy orzech do zgryzienia, czyli romantyczna baśń w interpretacji muzycznej (cz.2).

Baśń i balet

Ćwiczenie 1

Wizualne piękno idyllicznej przestrzeni szczęścia wkracza poprzez sferę dźwięków i ruchu. Do jakiego widowiska scenicznego nawiązuje zacytowany fragment?

W Lesie Gwiazdkowym pasterze z cukru i pasterki wykonali uroczysty taniec, a myśliwi rytmicznie przygrywali na rogach; potem wszyscy rozproszyli się po zaroślach. – Niech mi pani wybaczy, droga panno Klaro – powiedział Dziadek do Orzechów – że balet udał się tak marnie. Tancerze wchodzący w skład naszej trupy poruszają się na drutach, mogą więc tylko wykonywać jedne i te same ruchy. Strzelcy także trąbili nieco nudno i ospale.

Ćwiczenie 2

Wyszukaj w dowolnym źródle i obejrzyj wybrane sceny z inscenizacji *Dziadka do orzechów* w Operze Wrocławskiej.

Dziadek do orzechów został spopularyzowany przez słynny balet Piotra Czajkowskiego. Artysta, oprócz baletu, z wybranych fragmentów baśni Hoffmanna skomponował też ośmioczęściową suitę, ilustrującą realny świat doświadczeń dziecięcych skontrastowany ze sferą dziecięcej imaginacji.

Autorem libretta baletu Czajkowskiego był Marius Petipa – słynny tancerz i choreograf francuski, który przyjechał do Rosji w 1847 roku, by w Teatrze Maryjskim w Petersburgu stworzyć rosyjską szkołę tańca klasycznego. Czajkowski korzystał z francuskiej wersji baśni w tłumaczeniu Aleksandra Dumasa (ojca). Balet Czajkowskiego jest doskonałym świadectwem talentu symfonicznego kompozytora, umiejętnie łączącego liryzm z groteską, rozmach wielkiej formy muzycznej z akcentami humorystycznymi (o czym świadczą wstawki ludowych piosenek francuskich, np. *Cadet-Rouselle*). Prapremiera

baletu zamówionego przez Teatr Maryjski odbyła się 6 grudnia 1892 roku i stała się ogromnym wydarzeniem.

Bajeczne królestwo romantyzmu

„Rozpalone promienie przenikają mroczną noc tego królestwa. Gigantyczne, falujące cienie gonią za nami i napierając coraz bliżej, unicestwiają nas, lecz nie są w stanie ugasić cierpienia nieskończonej tęsknoty, w której pogrąża się i wypala wszelki nagły wybuch rozśpiewanej radości. [...] Przedziwne postaci ze snu zaczynają powietrzny taniec, już to ginąc w punkcie świetlnym, już to oddalając się od siebie, dzieląc się na grupy, ścigając się i rozprasząc na przemian w roziskrzanej fantasmagorii”.

”Jakże wzniosłą rzeczą jest muzyka – jakże głęboka i niezgłębiona jest jej tajemnica! Czyż nie mieszka ona w duszy człowieka? Czyż nie koi go najśłodszymi obrazami snu, przenosząc do życia innego, świetlistego, pozaziemskiego, w którym on, człowiek, znajduje schronienie przed przygniatającymi troskami tego świata?... Tak, wtedy przenika go boska siła. Kto zaś oddaje się z dziecięcą czystością uczuć poruszeniom fantazji, uczy się mówić językiem romantycznego, niezbadanego świata dusz; przyzywa nieświadomie (niczym uczeń czarnoksiężnika czytający na głos magiczną księgę mistrza) zastępy aniołów i cudownych duchów, które krążą po świecie w powietrznych, roztańczonych orszakach i budzą drganie nieskończonej tęsknoty w kimkolwiek, kto zdoła je spostrzec”.

Hoffman jako jeden z czołowych głosicieli haseł romantyzmu w estetyce i autor głośnego szkicu o Beethovenie, definiując muzykę jako „najbardziej romantyczną ze wszystkich sztuk [...], jedyną prawdziwie romantyczną, gdyż tylko nieskończoność stanowi jej przedmiot” – określił mityczną rolę muzyki, wyrastającą z założenia, że każdy twórca wchodzi do artystycznej konstelacji, zajmując w niej miejsce wyznaczone przez konieczność historyczną. Hoffman stworzył bliską Czajkowskiemu koncepcję sztuki dźwięków, opartą na przekonaniu, że istotą muzyki prawdziwie romantycznej jest „nieskończona tęsknota”, ujawniająca się w sferach pozaracjonalnych. Dla obu twórców muzyka egzystuje więc w sferze metafizyki

i wprawia duszę w stany nieokreślone. Dlatego należy ją odbierać intuicyjnie i emocjonalnie, z nieskażoną czystością uczuć.

Ćwiczenie 3

Powyższa wypowiedź Hoffmanna koresponduje z nastrojowością jego twórczości, zarówno literackiej jak muzycznej. Jakie cechy (według Hoffmanna) kryje w sobie bajeczne królestwo romantyzmu? Wymień te cechy.

Walc kwiatów

Wyszukaj w dowolnym źródle i wysłuchaj utworu Piotra Czajkowskiego *Walc kwiatów* z suity *Dziadek do orzechów*.

Ćwiczenie 4.1

Wysłuchaj *Walca kwiatów* Piotra Czajkowskiego i zinterpretuj go w kontekście opowieści Hoffmanna.

Ćwiczenie 4.2

Walc kwiatów to jeden z najpiękniejszych i najbardziej dekoracyjnych walców koncertowych. W jaki sposób oddziałuje na twoje emocje? Spróbuj je nazwać, opisać.

Zadaniowo

Ćwiczenie 5

Napisz, w jakich okolicznościach używasz sformułowania *twardy orzech do zgryzienia*. Zastosuj je w odniesieniu do konkretnej sytuacji życia codziennego.